

Zručnosti vedeckej komunikácie ako predpoklad zvyšovania kvality výskumných inštitúcií
Projekt realizuje Inštitút pre výskum práce a rodiny s finančným príspevkom Európskej únie

ZeVeK workshop

... Vybrané postrehy o vedeckej komunikácii na Slovensku ...

Základná informácia

V rámci aktivity č. 4 projektu ZeVeK zameranej na prípravu tréningového modulu na získanie zručností vedeckej komunikácie sa dňa 20. novembra 2007 uskutočnil na Inštitúte pre výskum práce a rodiny workshop, ktorého cieľom bolo konzultovať vecné, časové a personálne otázky prípravy modulu s vybranými slovenskými expertmi. Okrem interných riešiteľov projektu sa workshopu zúčastnili zástupcovia Slovenskej organizácie pre výskumné a vývojové aktivity (SOVVA), zástupca tlačového oddelenia SAV a zamestnankyňa UPJŠ a univerzity v Groningene (Holandsko).

V prvej časti workshopu interní riešitelia komparovali svoje doterajšie poznanie k problematike zručností vedeckej komunikácie založené na priebehu a výsledkoch úvodných aktivít projektu (aktivity č. 1 - 3) so skúsenosťami a poznaním externých prizvaných odborníkov. Operatívne sprostredkovávame širšej verejnosti vybrané postrehy z tejto rozpravy, nakoľko môžu byť inšpirujúce pre konfrontovanie so skúsenosťami iných aktérov vedeckej komunikácie a komunikácie vedy.

Vybrané postrehy a skúsenosti

Tendencia „nadhodnocovania“

Pomerne vysoké sebahodnotenie úrovne niektorých zručností vedeckej komunikácie zistené výskumom v rámci aktivity 3 projektu korešponduje so skúsenosťou externých účastníkov. Tí ho spájajú aj s faktom, že mladým slovenským vedcom často nie sú známe kritériá hodnotenia vedeckej komunikácie a úroveň, na akej komunikujú vedci západnej Európy či severnej Ameriky. Ak by ich poznali, zrejme by boli vo svojich hodnoteniach opatrnejší a kritickejší.

Osveta vs. žurnalistický formát

Treba rozlišovať medzi „robením osvetu“ vedeckých inštitúcií (napr. SAV), t.j. informovania verejnosti o činnosti inštitúcie, zoznamovanie s jej osobnosťami a pod. a prípravou vedeckého/odborného článku o výsledkoch výskumu v konkrétnom žurnalistickom formáte. Každý žurnalistický formát má svoje pravidlá, ktoré je nutné poznať a uplatňovať.

Absencia tradície v popularizácii vedy

Ukazuje sa, že na Slovensku vedci nie sú zvyknutí, resp. ochotní komunikovať s verejnosťou, ani s ľuďmi z oblasti decízie; že málo komunikujú s médiami a túto činnosť nevnímajú ako súčasť svojich pracovných povinností; že nevidia súvislosti a nevyhnutnosť komunikácie s médiami a širokou verejnosťou.

Psychická bariéra

U vedcov/-kýň na Slovensku možno pozorovať isté vedomé, ale aj nevedomé zábrany komunikovať s médiami (žurnalistami) a voči verejnosti. Jednak to nevedia (chýbajú im na to nevyhnutné zručnosti, tréning, skúsenosti) a jednak vnímajú komunikáciu s „laickou“ verejnosťou ako znižovanie svojej odbornej úrovne, resp. profesného statusu. Vzdanie sa odborného jazyka a používanie laického jazyka vnímajú ako ohrozenie svojho image vedca/vedkyne. Nazeranie na „laickú“, prípadne novinársku verejnosť z pozície vedeckej elity možno interpretovať ako určitú formu psychickej racionalizácie a ako dôvod pre nekomunikovanie mimo vedeckej komunity.

Prečo vôbec komunikovať vedu a osobnosť vedca (voči verejnosti i dovnútra vedeckej obce)?

Vedci a vedkyne na Slovensku nemajú motiváciu, nevidia nevyhnutnosť komunikácie voči najširšej verejnosti, decízii, často dokonca ani voči iným vedcom. Nie sú im známe výhody, ktoré môžu získať z efektívnej a intenzívnej komunikácie svojej činnosti a jej výsledkov.

Riešením je zoznamovanie/ informovanie vedcov a vedkýň o osobných, ale aj spoločenských ziskoch, ktoré z komunikácie voči odbornej a neodbornej verejnosti vyplývajú. Ostatných 15 rokov sa na Slovensku veľa hovorí o nedostatočnom spoločenskom oceňovaní vedeckej práce a nízkej prestíže pracovníkov vedy. Otvorením sa voči rôznym druhom publika, „zostúpením zo slonovinovej veže“ môžu vedci nielen získať vážnosť a obdiv, ale aj obnoviť dôveru voči svojej práci zo strany verejnosti a vnímanie vedy a výskumu ako nevyhnutnej a celou spoločnosťou využívanej činnosti.

Komunikácia voči decízii = zodpovednosť vedenia vedeckých inštitúcií?

Zodpovednosť za informovanie o výsledkoch výskumu či diseminácia vedeckých poznatkov a ich využiteľnosť v spoločenskej praxi sa pripisuje najmä vedeniu výskumných inštitúcií (najmä v SAV). Vedci a vedkyne sa tak vzdávajú možnosti sebaaprezentácie, resp. táto možnosť je im odopieraná, a výsledky svojho výskumu a ich ďalší osud odovzdávajú do rúk iným ľuďom.

Vedecká komunikácia ako verejný záujem vs. obchodný vzťah s masmédiami

Správy o činnosti SAV a iných výskumných inštitúcií či o vednej politike SR nie sú komerčnými masmédiami vnímané ako informácie o činnosti vykonávanej vo verejnom záujme, ktorá má slúžiť pre všetkých občanov. Na takéto správy nazerajú niektoré masmédiá ako na PR - články a platenú inzerciu, teda ako na akýkoľvek iný „tovar“ ponúkaný v masmédiách. Uvedený postoj sťažuje uverejňovanie správ z vedeckej oblasti, a to napriek faktu, že je doposiaľ platená prevažne zo všeobecných daní.

Riešením je oboznamovanie vedcov a vedkýň so základnými cieľmi masmediálnej činnosti, pravidlami selekcie a tvorenia správ. Zdieľanie spoločných zámerov (sharing of aims) je cestou, ako môžu vedci a vedkyne prispôbiť svoj jazyk, formulovanie výsledkov svojej práce. Poznanie zákonitostí práce masmédií dáva vedcom a vedkyniam do rúk nástroj, ako určovať čo a ako bude uverejnené. Následne je na nich, aby formulovali informácie o svojom výskume takým spôsobom, ako si sami želajú a neboli rozčarovaní/-é skresľovaním a nepochopením zo strany žurnalistov. Vnímanie vedy a vedeckých poznatkov ako „ponúkaných služieb“ pre verejnosť, ktoré musia ako akékoľvek iné služby upútať pozornosť odberateľov, je správnym krokom pre vťahnutie a angažovanie verejnosti do vedeckého diania.

Mladý vedec/-kyňa v komunikačnej hierarchii

V SAV, ale aj v univerzitnom prostredí je zaužívané, že mladý vedec/-kyňa je pod supervíziou svojho školiteľa, ktorý by sa mal v ideálnom prípade starať aj o rast jeho/jej komunikačných a prezentačných zručností (častokrát však ide skôr o formálne tuteurstvo). Napriek tomuto očakávaniu sa v práci výskumného tímu a v delbe šancí na prezentáciu jeho práce uplatňuje istá hierarchia a to na princípe seniority. Komunikovanie výsledkov výskumu je na pleciach hlavného riešiteľa, ako nositeľa zodpovednosti za tieto výsledky. Informácia o projekte je vo vzťahu k mladému vedcovi/-kyni teda len sprostredkovaná. Na prezentáciu výsledkov výskumu sa viažu aj také benefity, ako je účasť

na konferenciách, zahraničné služobné cesty a pod. Aj k týmto „výhodám“ sa mladý vedec/-kyňa dostáva až po určitom „učňovskom“ období. Prezentácia mladého vedca na domácich a zahraničných vedeckých podujatiach tak nie je osobitne podporovaná.

Na druhej strane treba konštatovať, že vďaka otvorenosti vedeckého priestoru, najmä medzinárodným smerom, sa zvyšuje rozsah reálnych šancí ku komunikovaniu vedeckých poznatkov a výsledkov vedeckej činnosti mladými vedcami aj mimo práce v tíme fungujúcom na princípe seniority. Takéto príležitosti sú však založené viac na vlastnej iniciatíve a aktivitách mladého vedca, ako na „automatických ponukách“, ktoré mu sprostredkováva riešiteľské pracovisko.

...a čo ďalej...

V ďalších častiach workshopu sa formulovali odporúčania pre tréningový modul, na základe ktorých bude dopracovaný a následne experimentálne aplikovaný začiatkom budúceho roka v rámci aktivity č. 5 projektu.

Spracovali: Barbora Holubová

Kvetoslava Repková